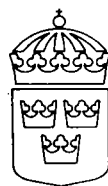

Socialutskottets yttrande

1986/87:8 y

om viss försöksverksamhet i frikommunerna
(prop. 1986/87:118 delvis)

SoU
1986/87:8 y

Till konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet har berett socialutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1986/87:118 om ytterligare försöksverksamhet i frikommunerna, m. m. jämte följdmotioner. I propositionen föreslås bl. a. en lag om försöksverksamhet med kommunal tillståndsprövning för vissa hem för vård eller boende enligt socialtjänstlagen (1980:620). Med anledning av förslaget har väckts motion 1986/87:K116 av Lars Werner m. fl. (vpk).

Utskottet

I 22–24 §§ *socialtjänstlagen* (1980:620) finns allmänna bestämmelser om hem för vård eller boende. Enligt 68 § samma lag skall hem för vård och boende stå under länsstyrelsens tillsyn.

I 69 § första stycket *socialtjänstlagen* anges att enskild person eller sammanslutning skall ha tillstånd av länsstyrelsen för att inrätta ett hem för vård eller boende. I samma stycke stadgas att ett hem för vård eller boende som drivs av enskilda skall stå under löpande tillsyn av socialnämnden i den kommun där hemmet är beläget. Enligt andra stycket i samma paragraf gäller bestämmelserna i paragrafens första stycke även hem som inrättats för vård under en begränsad del av dygnet.

Det sistnämnda innebär enligt specialmotiveringen i socialtjänstpropositionen att även för bl. a. de privata förskolorna krävs tillstånd från länsstyrelsen (prop. 1979/80:1 s. 575).

Föredragande statsrådets uttalande i socialtjänstpropositionen (s. 327) att bl. a. barnstugorna faller utanför begreppet hem för vård eller boende torde därför inte avse privata barnstugor.

En definition av begreppet hem för vård eller boende ges i 6 § *socialtjänstförordningen* (1981:750). Hem som drivs av enskilda eller sammanslutningar räknas enligt vad där sägs som hem för vård eller boende även om de bedriver vård under en begränsad del av dygnet om hemmet har fler än fem platser eller, om hemmet har ett mindre antal platser, verksamheten bedrivs yrkesmässigt och är av avgörande betydelse för hemmets tillkomst eller bestånd. Närmare bestämmelser i fråga om hem som drivs av enskilda ges i 29–34 §§ förordningen. Av 30 § framgår att ansökan skall vara skriftlig och innehålla uppgifter om vem som skall driva hemmet, antal vårdplatser, för vilka vårdbehövande hemmet är avsett, hur verksamheten skall finansieras, vem som skall förestå vården vid hemmet samt personalen och dess

utbildning. Till ansökan skall dessutom fogas ritningar över lokalerna, uppgifter om vidtagna brandskyddsåtgärder samt beroende på driftsform, bolagsordning eller stadgar. Vidare krävs även uppgifter om vem som skall föra talan för institutionen. Länsstyrelsen skall bereda landstingskommunen samt socialnämnden i den kommun hemmet är beläget möjlighet att yttra sig över ansökan (31 §).

Länsstyrelsen kan ange vissa villkor för tillståndet. Det kan t. ex. avse vilka personalresurser som krävs på hemmet, att föreståndaren skall ha genomgått en viss utbildning eller att ombyggnader, tillbyggnad eller reparationer skall genomföras. Länsstyrelsen har även möjlighet att medge tillstånd med viss tidsbegränsning. Den som driver ett hem för vård eller boende i enskild regi måste också söka ett nytt tillstånd om verksamheten förändras eller inte längre motsvarar det som angivits i det tidigare meddelande tillståndet (33 §). I förordningen bemyndigas socialstyrelsen att meddela närmare föreskrifter i fråga om hem som drivs av enskilda (34 §).

I socialtjänstpropositionen (s. 352 f.) framhöll föredragande statsrådet att det är ett offentligt ansvar att socialtjänsten i tillräcklig omfattning har tillgång till nödvändiga institutionella resurser. Samtidigt framhölls att enskilda institutioner även framdeles kommer att kunna vara ett komplement till de offentliga resurserna. Enskilda initiativ och satsningar bör enligt föredraganden få spela en betydelsefull roll för metodutvecklingen i samband med startandet av nya institutioner och försöksverksamheter. Föredragande statsrådet ansåg dock att de enskilda institutionerna inom socialtjänstområdet inte bör få inrättas utan offentlig kontroll. Han uttalade därvid att en förutsättning bör vara att de kan infogas i den allmänna institutionsplaneringen och att det finns garantier för att driften kan fortsätta sedan de en gång har inrättats.

Statsbidraget för privata daghem och fritidshem utgår per inskrivet barn efter samma regler som för kommunala vad beträffar vistelsetider, bidragsbeloppens storlek m. m. En förutsättning för bidrag är att daghemmet eller fritidshemmet är upptaget i kommunens plan enligt 17 § socialtjänstlagen för barnomsorgen [8 § förordningen (1983:943) om statsbidrag till kommunal barnomsorg]. Statsbidrag lämnas endast under förutsättning att den som driver daghemmet eller fritidshemmet är antingen en sammanslutning av föräldrar som gemensamt tar ansvaret för omsorgen om sina egna eller varandras barn, eller en sammanslutning som har anknytning till en ideell organisation, erbjuder en speciell form av pedagogik eller arbetar på andra liknande ideella grunder. Bidrag utgår således inte till affärsmässigt drivna daghem och fritidshem.

Socialstyrelsen har utfärdat föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 1982:56) rörande hem för vård eller boende som drivs av enskilda. Förutom vissa preciseringar av socialtjänstförordningens krav på vilka uppgifter som skall lämnas i ansökan om tillstånd, verksamheten vid hemmen och personal och föreståndarens åliggande i föreskriftsform har styrelsen i huvudsak valt att lämna inte bindande allmänna råd till vägledning för länsstyrelsernas tillståndsgivning. I råden behandlas ansökningsförfarandet och kriterierna för tillstånd för sådana hem som drivs av enskilda. Dessa råd tar dock närmast sikte på behandlingshem och liknande. I allmänna råd från

socialstyrelsen 1982:5 Hem för vård eller boende berörs också dessa frågor (s. 72 f.). Utskottet har erfarit att styrelsen avser att behandla tillstånd för privata förskolor och fritidshem i ett s. k. meddelandeblad.

SoU 1986/87:8 y

Riksrevisionsverket har i rapporten Socialtjänstens institutioner, En granskning av den statliga regleringen och tillsynen (dnr 1985:300) föreslagit att tillståndsprövningen enligt 69 § socialtjänstlagen avskaffas för fritidshem och daghem som drivs av förening eller föräldrakooperativ, med motiveringen att nuvarande bestämmelser om dels tillstånd för hem för vård och boende, dels statsbidrag till barnomsorg innebär en i praktiken onödig dubbelreglering.

I den aktuella *propositionen* (1986/87:118) föreslås att frikommunerna skall ges möjlighet till undantag från socialtjänstlagens bestämmelser om tillståndsgivning i vad avser de förskolor och fritidshem som drivs av enskilda eller sammanslutningar. Enligt förslaget skall tillstånd meddelas av socialnämnden i stället för av länsstyrelsen. I propositionen erinras om att lagen (1984:382) om försöksverksamhet med en friare kommunal nämndorganisation ger fullmäktige i en försökskommun möjlighet att överlåta uppgifter som skall fullgöras av socialnämnden på en eller flera andra nämnder. Har en sådan nämnd övertagit socialnämndens uppgifter avseende enskilda hem som driver förskole- eller fritidshemsverksamhet, bör det enligt föredragande statsrådet vara den nämnden som också meddelar tillstånd till sådan verksamhet.

Bestämmelserna i socialtjänstförordningen om ansökningsförfarande hos länsstyrelsen och om tillstånd av länsstyrelsen som tar sikte på enskilda som vill inrätta hem för vård eller boende har med vissa justeringar tagits i den nu föreslagna lagen. Socialnämndens beslut skall kunna överklagas hos länsstyrelsen och länsstyrelsens beslut hos kammarrätten.

I *motion* 1986/87:K116 av Lars Werner m. fl. (vpk) begärs att riksdagen beslutar avslå förslaget i proposition 1986/87:118 om undantag från gällande bestämmelser rörande vissa hem för vård eller boende. I motionen anförts att förslaget inte är motiverat ur den i propositionen allmänt angivna avsikten att kommunerna skall få dispens från sådana statliga regler som kan utgöra hinder för en effektiv kommunal verksamhet. Motionärerna befarar däremot att förslaget främjar tillkomsten av privata förskolor och fritidshem.

Socialutskottet gör följande bedömning.

Utskottet, som endast yttrar sig över propositionsförslaget i den del som gäller avsteg från socialtjänstlagen, har tidigare redovisat sin positiva syn på alternativ barnomsorg utan vinstsyfte (se SoU 1985/86:30 s. 22). Enskilda ideella initiativ och satsningar inom barnomsorgen kan vara ett komplement till den kommunala omsorgen och kan spela en betydelsefull roll i utvecklings- och förnyelsearbetet på detta område. Utskottet anser emellertid – i likhet med vad som anfördes i socialtjänstpropositionen (s. 352 f.) – att institutioner som skall tillgodose vårdbehov som faller inom socialtjänstens ansvarsområde inte bör få inrättas utan offentlig kontroll.

Reglerna om statsbidrag till kommunal barnomsorg innebär att enskilda daghem och fritidshem för att vara statsbidragsberättigade måste upptas i kommunens barnomsorgsplan och uppfylla de krav som finns för motsvaran-

de kommunal verksamhet. Bidragsreglernas utformning gör att kommunen redan nu måste pröva om en barnomsorgsverksamhet uppfyller kommunens krav.

Det föreslagna tillståndsförfarandet i de aktuella kommunerna rubbar enligt utskottets mening inte den offentliga kontroll på området som lagstiftaren ansett nödvändig. Utskottet vill understryka att förskolorna och fritidshemmen alltjämt kommer att stå under länsstyrelsens tillsyn. Förslaget innebär ingen ändring i fråga om statsbidrag till enskilt bedriven barnomsorg.

Utskottet konstaterar att vad som här föreslås således är en tämligen begränsad försöksverksamhet. Det finns enligt utskottets mening ingen anledning att befara att den skall få negativa följder för barnomsorgsverksamheten i de berörda kommunerna.

Utskottet tillstyrker således regeringens förslag i här aktuell del och avstyrker motion K116 (vpk).

Stockholm den 5 maj 1987

På socialutskottets vägnar

Evert Svensson

Närvarande: Evert Svensson (s), John Johnsson (s), Kjell Nilsson (s), Ulla Tillander (c), Gunnar Ström (s), Aina Westin (s), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m), Yvonne Sandberg-Fries (s), Rosa Östh (c), Inga Lantz (vpk), Ingvar Eriksson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp), Karl-Gösta Svenson (m) och Maud Björnemalm (s).

Avvikande meningar

1. av Ulla Tillander (c), Per Arne Aglert (fp), Ann-Cathrine Haglund (m), Rosa Östh (c), Ingvar Eriksson (m), Ingrid Ronne-Björkqvist (fp) och Karl-Gösta Svenson (m) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Utskottet, som" och på s. 4 slutar med "berörda kommunerna" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att barnomsorg är en verksamhet som lämpar sig väl för privata, kooperativa och ideella alternativ. Det finns enligt utskottets mening inte någon anledning för staten att motsätta sig barnomsorg i enskild regi eller att kommunerna köper barnomsorgstjänster av seriösa företag. Det skall självfallet vara en förutsättning att barnomsorgen har en tillfredsställande kvalitet och att den ingår i kommunens barnomsorgsplan (jfr reservation nr 4 till utskottets betänkande SoU 1985/86:30).

Utskottet beklagar att regeringen endast föreslagit en begränsad försöksverksamhet. Förslaget är emellertid ett steg i rätt riktning och bör därför godtas.

2. av Inga Lantz (vpk) som anser att det avsnitt i utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "Utskottet, som" och på s. 4 slutar med "K116 (vpk)" bort ha följande lydelse:

I föreliggande proposition föreslås bl. a. att frikommunerna i en särskild lag ges rätt att i stället för länsstyrelsen pröva frågan om tillstånd för enskilda personer eller sammanslutningar att inrätta hem för vård eller boende för att bedriva förskole- eller fritidshemsverksamhet.

Utskottet kan inte finna detta motiverat ur den i propositionen allmänt angivna avsikten att kommunerna skall få dispens från sådana statliga regler som kan utgöra hinder för en effektiv kommunal verksamhet.

Däremot kan befaras att förslaget främjar tillkomsten av privata förskolor och fritidshem. Försöksverksamheten kan bli led i en politik som syftar till försämrade kommunal service och ökad privatisering. Därigenom åsidosätts grundläggande krav i samhällsverksamheten.

Utskottet tillstyrker således motion K116 (vpk) och avstyrker regeringens förslag i här aktuell del.

